

ROMACTED

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

PRIRUČNIK

Priručnik za izgradnju lokalnih resursa,
zajedničko delovanje i osnaživanje
romskih zajednica

Promovisanje dobrog upravljanja i osnaživanja romske zajednice na lokalnom nivou

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

PRIRUČNIK ZA IZGRADNJU LOKALNIH RESURSA, ZAJEDNIČKO DELOVANJE I OSNAŽIVANJE ROMSKIH ZAJEDNICA

Program ROMACTED

Promovisanje dobrog upravljanja
i osnaživanja romskih zajednica na
lokalnom nivou

**Zajednički program
Evropske unije
i Saveta Evrope**

Autor:
Fondacija "Infohouse"
Bosna i Hercegovina

Urednice:
Marina Vasić
Vera Kurtć

 infohouse

Ovaj dokument je pripremljen uz finansijsku pomoć Evropske unije i Saveta Evrope.

Mišljenja izražena u ovom dokumentu ne odražavaju nužno zvanične stavove Evropske unije i Saveta Evrope.

Svi zainteresovani za reprodukciju ili prevod celog ili dela dokumenta to mogu uraditi uz prethodnu saglasnost Programa ROMACTED (romacted@coe.int).

Naslovna stranica i grafički dizajn: Marina Vasić

Objavio Program ROMACTED
F-67075 Strasbourg Cedex
www.coe-romacted.org

www.coe.int
www.ec.europa.eu

©Program ROMACTED, juni 2019

Sadržaj

PREDGOVOR	5
SKRAĆENICE	6
PROMOVISANJE DOBROG UPRAVLJANJA I OSNAŽIVANJA ROMSKE ZAJEDNICE NA LOKALNOM NIVOU	7
ŠTA TO ZNAČI U PRAKSI?	7
KAKO KORISTITI OVAJ PRIRUČNIK	9
KAKO POČETI ROMACTED PROCES	10
PODRŠKA KLJUČNIH AKTERA I KREIRANJE SINERGIJE	12
KAKO RADITI SA MARGINALIZOVANIM ZAJEDNICAMA	13
ODRŽIVOST AKCIJA	14
ROMACTED METODOLOGIJA	17
ČETIRI KORAKA	17
ROMACTED VREMENSKI RASPORED	18
PRIPREMA PROCESA	21
AKT 1 RAZUMEVANJE POTREBE ZA DELOVANJEM	22
AKT 2 IMENOVANJE KONTAKT OSOBE	26
AKT 3 MAPIRANJE KLJUČNIH AKTERA	27
AKT 4 USPOSTAVLJANJE INSTITUCIONALNE RADNE GRUPE I OPŠTINSKE RADNE GRUPE	28
AKT 5 PODRŠKA U POSTAVLJANJU LAG-A	31
AKT 6 OBUKA ČLANOVA ROMSKE ZAJEDNICE	34
AKT 7 PROCENA SITUACIJE U ZAJEDNICI I MOGUDIH PRILIKA	35

PROCENA POTREBA I PRIORITETA	37
AKT 8 ODLUČIVANJE O TOME GDE INTERVENISATI	37
AKT 9 PROCENA KAPACITETA OPŠTINE	38
AKT 10 SPROVOĐENJE PROCENE POTREBA ZAJEDNICE	38
AKT 11 IZRADA LISTE PRIORITETA ZAJEDNICE	40
USVAJANJE ZAJEDNIČKOG AKCIONOG PLANA	41
AKT 12 IZRADA I USVAJANJE ZAJEDNIČKOG AKCIONOG PLANA ZA INKLUZIJU ROMA I ROMKINJA	41
AKT 13 SPROVOĐENJE KRATKOROČNIH I SREDNJOROČNIH AKCIJA	44
AKT 14 INTEGRISANJE PROBLEMA ROMSKE ZAJEDNICE U LOKALNI RAZVOJNI PLAN / STRATEGIJU	44
AKT 15 PRIPREMA KONKRETNIH AKCIJA	45
FINANSIRANJE I SPROVOĐENJE PROJEKTA	47
AKT 16 FINANSIRANJE AKCIJA	48
AKT 17 SPROVOĐENJE AKCIJA	48
AKT 18 MONITORING I EVALUACIJA SPROVOĐENJA AKCIJA SA LAG-OM	49
SPISAK PREDLOŽAKA	51

PREDGOVOR

ROMACTED Priručnik je pripremljen kao pomoć lokalnim vlastima u poboljšanju života obespravljenih romske zajednice, kroz izgradnju kapaciteta i efikasno učešće relevantnih aktera u lokalnim planovima i projektima. Sadržaj priručnika čine ključna metodološka načela zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope pod nazivom ROMACTED, kao i iskustva u primeni takvih načela u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj.

Program finansira Generalni direktorat za susedstvo i pregovore o proširenju (DG NEAR) i sprovodi Tim Saveta Evrope za Rome i Putnike i Generalni direktorat programa u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji, Srbiji, Turskoj i Kosovu*¹.

ROMACTED je proistekao iz iskustva programa ROMED² i ROMACT³ i prilagođen je svim korisnicima na odabranim lokacijama kako bi se uklopio u politike, dinamike i potrebe svake opštine ili grada, čineći lokalne politike i prakse efikasnijim i inkluzivnijim.

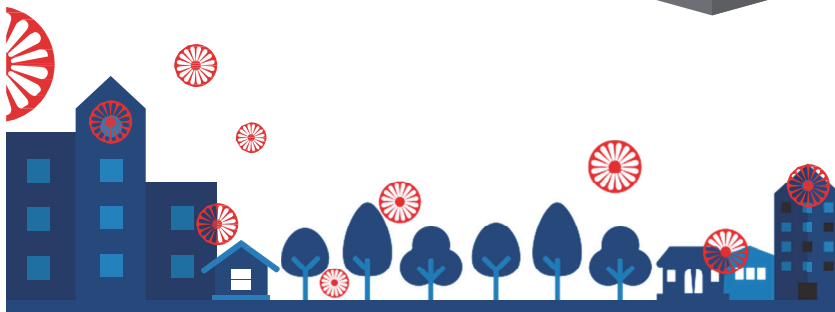
¹ * Ova oznaka je bez predrasuda prema pozicijama o statusu, te je u skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju neovisnosti Kosova

² Više o programu ROMED na: www.coe-romed.org;

³ Više o programu ROMACT na: www.coe-romact.org.

Skraćenice

ACT	Aktivnosti
LAG	Lokalna akciona grupa (od Community Action Group)
EC	Evropska komisija
EU	Evropska unija
IPA	Instrument pretpristupne pomoći
IRG	Institucionalna radna grupa (od Institutional Working group)
LAP	Lokalni akcioni plan
OCD	Organizacija civilnog društva
ORG	Opštinska radna grupa (od Municipal Taskforce Group)
PoS/MoU	Protokol o saradnji/Memorandum o razumevanju
SE	Savet Evrope
SOO	Strukovno obrazovanje i osposobljavanje
ZAP	Zajednički akcioni plan

Promovisanje dobrog upravljanja i osnaživanja romske zajednice na lokalnom nivou

Šta to znači u praksi?

Lokalni nivo je izuzetno važan za efikasno sprovođenje politika i programa za inkluziju Roma i Romkinja. Ovo je nivo gde je isključenost najvidljivija i gde su za inkluziju potrebni praktični koraci. Najveći izazov efikasnom sprovođenju politika inkluzije romske zajednice na evropskom i državnom nivou je veliki jaz u razumevanju, kapacitetima i političkoj predanosti na lokalnu. Kako bi politike inkluzije Roma i Romkinja postale deo lokalnih planova i budžeta, važno je da lokalne uprave i institucije povećaju svoj angažman i predanost, te da dalje razvijaju svoje kapacitete za unapređivanje položaja romske zajednice. Međutim, rad na dobrom upravljanju i lokalnoj demokratiji takođe zavisi i od sposobnosti ranjivih romskih zajednica da budu aktivni učesnici i jednaki partneri u procesu, a ne samo pasivni korisnici i ciljna grupa u intervencijama, što može dodatno da doprinese isključenosti i pasivnosti romske populacije.

ROMACTED je odgovor na prepoznatu potrebu za jačim sistemskim pristupom u pokretanju procesa promene zajednice i angažmana lokalnih aktera u konstruktivnom dijalogu. Program se bazira na višegodišnjem procesu, koji uključuje različite ključne aktere na lokalnom nivou.

Program je zamišljen tako da osnažuje političku volju i održivu politiku učešća lokalnih vlasti, kao i da izgradi sposobnosti i podstakne osnaživanje lokalnih romskih zajednica kako bi one dale svoj doprinos u izradi, sprovođenju i praćenju planova i projekata koji se odnose na njih.

Računajući na participativni radni ciklus koji uključuje i članove romske zajednice, zaposlene i donosiocce odluka iz javnih institucija, namera programa ROMACTED je:

- Da ojača političku volju i podrži lokalni razvoj putem izgradnje kapaciteta lokalnih vlasti da odgovore na potrebe romske zajednice i ohrabriranje učešća Roma i Romkinja u lokalnim planovima i projektima;
- Da osnaži (kroz pripreme, obuke i stručno osposobljavanje) Rome i Romkinje na individualnom nivou (pomažući ljudima da ostvare svoja osnovna prava i prošire svoje sposobnosti i veštine), kao i na nivou zajednice (pomažući ljudima da se organizuju kako bi izrazili svoje interese u vezi rešavanja problema u zajednici);
- Da poboljša i poveća stepen posvećenosti, kapacitete, znanje i veštine institucija u radu na inkluziji Roma, sprovodeći koncepte dobrog upravljanja u praksi.

Razvoj i poboljšanje mehanizama komunikacije, saradnje i zajedničkog delovanja

Postoji potreba za kombinovanjem napora u pružanju tehničke pomoći na lokalnom nivou, sa ciljem izgradnje političke volje i održive politike inkluzije, kao i prilikom izrade i realizovanja projekata i pristupanja domaćim i međunarodnim fondovima, istovremeno aktivno unapređujući učešće i osnaživanje lokalnih romskih zajednica.

Tokom procesa delovanja na razvoj lokalnih resursa, sprovođenje ROMACTED načela direktno doprinosi poboljšanju:

- **Komunikacije i društvenog dijaloga;**
- **Osposobljavanja** – svih lokalnih aktera uključenih u procese, postupke, načine delovanja, nadležnosti;
- **Mehanizama za participativno uključivanje građana** – formalni sastanci, informativni sastanci, sastanci za planiranje, sastanci za izmene ili dopune lokalnih strategija i planova.

KAKO KORISTITI OVAJ PRIRUČNIK

Ovaj priručnik je sačinjen na način „korak po korak“. Preporučljivo je proći kroz sve korake kako bi dobili jasnu ideju o celokupnom ROMACTED procesu. U nekim slučajevima, može da se desi da neki koraci teku istovremeno zbog svoje specifičnosti i početnog stanja na terenu. Zbog toga, nema pristupa koji je jednak za sve.

Svi koraci su podeljeni po njihovim specifičnim aktivnostima, za koje se očekuje da će biti realizovani tokom određenog vremenskog perioda. Međutim, predloženu metodu bi trebalo prilagoditi realnoj situaciji sa kojom se svaka opština⁴ suočava.

Kako bi bolje razumeli opšti ROMACTED pristup, posebno preporučujemo da pročitate:

- ROMED 2 smernice i resursi za nacionalne i lokalne facilitatore⁵;
- Doživeti ROMED, Baština za poboljšano učešće romskih zajednica⁶;
- ROMACT Priručnik, Priručnik za gradonačelnike/lokalne uprave i Rome i Romkinje koji žele poboljšati uslove života obespravljenih Roma i Romkinja⁷.

Dodatno štivo sa veoma važnim metodološkim doprinosom može se naći u Priručniku za ROMED trenere⁸.

⁴ U tekstu se pod opštinitinom podrazumeva i grad, zavisno od statusa teritorijalnih jedinica koje su utvrđene Zakonom o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije.

⁵ Dostupno na: <https://bit.ly/2j5RXjG>;

⁶ Dostupno na: <https://bit.ly/2oxu1dU>;

⁷ Dostupno na: <https://bit.ly/2C56mln>;

⁸ Dostupno na: <https://bit.ly/220scS3>;

KAKO POČETI ROMACTED PROCES

Pre preduzimanja bilo kakvih radnji potrebno je napraviti strukturu za sprovođenje aktivnosti na ciljanim lokacijama. Takva struktura će zahtevati osnivanje tima za podršku, koji se uglavnom (ali ne isključivo) sastoji od:

- Organizacije civilnog društva ili neke druge organizacije⁹ za pružanje operativne i logističke podrške;
- Kontakt osoba (koja može biti deo napred navedene organizacije);
- Projektnog asistenta/projektnih asistenata (odgovorni za finansije, izveštavanje, planiranje, organizovanje i sl.);
- Tim izabranih facilitatora¹⁰ koji su nadležni za direktan kontakt sa krajnjim korisnicima iz lokalne zajednice i opštinskih vlasti;
- Tim izabranih stručnjaka čija je primarna nadležnost pružanje ekspertize, podrške i edukacije iz prioriternih oblasti koje su prethodno utvrđene kroz osnovno istraživanje ili u interakciji sa krajnjim korisnicima programa.

Konačni sastav tima u potpunosti zavisi od okolnosti sa kojima se susrećete u vašem radu na lokalnom nivou!

Prvih nekoliko meseci, pre početka implementacije metodoloških koraka, jesu ključni za uspostavljanje pravih odnosa između ključnih aktera. Poruke koje implementator želi da prenese bi trebalo da budu u skladu sa održivošću aktivnosti na lokalnom nivou – kako romskih zajednica tako i lokalnih vlasti. O nekoliko se stvari mora voditi računa:

Izgradnja kapaciteta u lokalnom kontekstu je proces. Cilj procesa je okupiti i povezati sve ključne aktere, uspostaviti sistem komunikacije i motivisati ih da sarađuju. To nije kratkoročna, a nije ni jednokratna aktivnost, nego predstavlja ulaganje u dugotrajne promene koje imaju rezultate u stvarnim i održivim poboljšanjima u lokalnim zajednicama.

⁹ Za razliku od drugih ROMACTED korisnika, organizacija koja pruža podršku u Turskoj je Zajednica opština Turske, koja ima status javnog subjekta sa administrativnom i finansijskom autonomijom.

¹⁰ U nekoliko slučajeva proces je obuhvatao inkluziju ili aktivaciju mreže medijatora u lokalnoj zajednici. U ROMACTED Programu medijatori, koji su ranije prošli obuku po ROMED1 programu, su bili izniman resurs za mobilizaciju romskih zajednica (primjer Bosne i Hercegovine).

Bliska saradnja sa marginalizovanim zajednicama zahteva duboko razumevanje njihove pozicije i razvijanje načina za odgovarajuće rešavanje uzroka marginalizacije. Ove dve radnje su međusobno povezane i zahtevaju aktivnosti zasnovane na integrisanom pristupu. Zbog toga, umesto vođenja nekoliko nepovezanih aktivnosti, mora se zajedno razviti dobro osmišljen skup akcija i aktivnosti kako bi se postigao pozitivan uticaj.

Uključivanje članova zajednice je ključno za proces osnaživanja. Bez neposrednog učešća ranjivih grupa, procene potreba neće biti ni pouzdane niti prihvatljive onima koji su u ovim aktivnostima ciljna grupa. Međutim, kako bi izbegli stigmatizaciju romske populacije i podržali društvenu koheziju, takođe je bitno u sam proces uključiti i neromsku populaciju, kako bi se razvila interakcija između ove dve strane.

Pitanje **održivosti** je uvek veoma važno prilikom sprovođenja sličnih aktivnosti. Dok bi procesi mogli da teku velikom brzinom kada je osigurano finansiranje, uspostavljene strukture možda neće biti u mogućnosti da nastave rad kada više ne bude osiguran taj finansijski aspekt. Iz tog razloga je bitno da rad na održivosti počne od najranije faze aktivnosti. U najboljem mogućem scenariju, vlasti¹¹ (centralne ili lokalne) će prepoznati vrednost metodologije, te će u budžet uvrstiti troškove za njeno buduće sprovođenje, ili će razviti nove alate na osnovu iskustava koja su stekli u ranijoj realizaciji metodologije¹².

¹¹ Vlada Portugalije se obavezala da će finansijski podržati 3. ROMED izdanje u periodu 2019-2020. Pismo o preuzimanju obaveze potpisano je između državnog sekretara za državljanstvo i jednakost i Letras Nómadas Aidc (organizacije koja pruža podršku).

¹² U Srbiji je određen broj opština i gradova u kreiranju budžeta za 2019. godinu opredelio budžetsku liniju za finansiranje mera koje se sprovode u okviru programa ROMACTED a tiču se prioriteta određenih od strane lokalnih akcionih grupa, odnosno opštinskih radnih grupa.

PODRŠKA KLJUČNIH AKTERA I KREIRANJE SINERGIJE

Započinjanje samog procesa zahteva podršku raznih ključnih aktera na lokalnom nivou: lokalnih romskih zajednica, različitih opštinskih službi, biroa za zapošljavanje itd.

Započinjanje procesa od strane lokalnih vlasti je važno za:

- stvaranje obaveze za procese osnaživanja romskih zajednica;
- poboljšanje života celog društva pomažući unapređenju dobrobiti marginaliziranih zajednica;
- razvijanje kapaciteta lokalnih uprava od kojih celo društvo može imati koristi;
- stvaranje vlasništva nad procesom i održivosti.

Nadalje, sprovođenje takođe zahteva saradnju sa centralnim vlastima jer:

je potrebno potpisati Protokol o saradnji¹³ sa državnim telom/ministarstvom zaduženim za sprovođenje romske strategije;

- saradnja sa drugim resornim ministarstvima, uzimajući u obzir potrebe identifikovane u romskim zajednicama i unutar lokalnih uprava. U praksi, ova ministarstva su uvrštena kao ključni akteri u romske strategije. Pošto program deluje na lokalnom nivou, u nekim je slučajevima bilo bitno uključiti Ministarstvo lokalne samouprave;
- multiplikovanje aktivnosti na druge opštine kroz sredstva koja osigura država;
- proces ima koristi za uključivanja ključnih donatora, posebno međunarodnih¹⁴ koji već sprovode aktivnosti/projekte na lokalnom nivou.

¹³ Finalni naziv Memoranduma zavisi od političke situacije korisnika/zemlje i dogovora sa institucijom koja će biti potpisnica takvog dokumenta. U Srbiji je dokument nazvan Protokol o saradnji dok su ostali korisnici koristili termin Memorandum o razumevanju/saradnji.

¹⁴ U većini zemalja/korisnika, sinergije su uspostavljene sa Regionalnim savetima za saradnju (Integracija Roma 2020), UNDP (ReLOaD Program), GIZ, OSF itd. kao i sa različitim ambasadama. Treba naglasiti da su Delegacije Evropske unije važna veza u procesu na nivou zemalja/korisnika jer oni direktno komuniciraju sa Evropskom unijom.

Uključivanje drugih donatora/partnera je važno za:

- jačanje same akcije putem razmene dobrih praksi i ljudskog kapitala;
- otvaranje mogućnosti za finansiranje inicijativa i projekata koji se temelje na utvrđenim potrebama u zajednicama¹⁵;
- otvaranje mogućnosti za multiplikovanje metodologije na drugim lokacijama;
- pružanje pomoći ključnim akterima u iskorištavanju već razvijenih struktura sa drugih programa/projekata.

Izgradnja sinergije je ključ uspešnosti procesa. Bitno je napraviti analizu ranijih i tekućih inicijativa i razmišljati o tome kako izgraditi zajedničku osnovu koja bi mogla da ojača sprovođenje akcije kroz ROMACTED. Jedna od najbitnijih vrednosti ove metodologije je činjenica da izbegava pravljenje paralelnih struktura već da, umesto toga, koristi postojeće.

KAKO RADITI SA MARGINALIZOVANIM ZAJEDNICAMA

UKLJUČITE ROMSKU POPULACIJU

Najbolji pristup u pomoći najugroženijim grupama je uključiti ih direktno u sprovođenje. Sledeći iskustvo programa ROMED i ROMACT, učešće Roma i Romkinja povećava osećaj vlasništva i predanosti procesu. Međutim, uključivanje neromske populacije je takođe ključno jer podstiče saradnju za zajedničke interese i izbegava stigmatizaciju romske populacije.

Prioritet treba dati integraciji Roma koji imaju lošije životne uslove. Strategija uključivanja bi takođe trebalo da bude od koristi i neromskoj populaciji koja se suočava sa sličnim nepogodnostima. Ovo pomaže suprotstavljanju negativnoj percepciji prema kojoj romska populacija dobija više od onoga čime učestvuje u javnim resursima.

¹⁵ U Srbiji je saradnja uspostavljena i sa Stalnom konferencijom gradova i opština (SKGO), kao i sa Nemačkom organizacijom za međunarodnu saradnju GIZ. Kako ove organizacije takođe deluju u gradovima i opštinama u kojima deluje i ROMACTED, vodilo se računa da ne dođe do preklapanja a da aktivnosti budu dopunjujuće. Neki od primera za to su: izgradnja dečijeg igrališta u romskom naselju u Nišu, obuke za mlade Rome i Romkinje, zajednički trening o ljudskim i manjinskom pravima i lokalnom planiranju finansiran od strane SKGO a organizovan od strane programa ROMACTED za članove institucionalnih radnih grupa i lokalnih akcionih grupa, itd.

Bitno je u toku šest meseci pre početka sprovođenja metodoloških koraka izgraditi znanje o ciljanim lokacijama i romskim zajednicama koje tu žive. Sprovođenje istraživanja o početnom stanju na svakoj lokaciji će povećati razumevanje nedostataka sa kojima se suočavaju opštine i zajednice. Time se takođe pomaže izrada strategije koja će odgovoriti specifičnim lokalnim potrebama.

Indikatori ovog istraživanja treba da održavaju demografiju zajednica, nivo obrazovanja, zaposlenost, zdravstveno stanje i uslove stanovanja. Analiza dobijenih indikatora pomoći će u izradi strategije koja može da odgovori lokalnim potrebama.

ODRŽIVOST AKCIJA

ŠTA SE DESI NAKON PRESTANKA FINANSIRANJA?

Jednom kada je neka akcija sprovedena, njeni uticaji ne bi trebalo da prestanu. U tom pogledu naglasak treba staviti na nekoliko tačaka:

- Prihvatanje i negovanje vlasništva nad procesom od strane lokalnih institucija i romske zajednice;
- Lobiranje za veću zastupljenost članova zajednice (tj. medijatora, romskih koordinatora) unutar institucija;
- Uspostavljanje stalnih mehanizama za komunikaciju sa građanima putem struktura koje su izgrađene tokom izvođenja programa;
- Rad na strateškoj vidljivosti akcije (vidljivost/donatorski događaji);
- Izgradnja sinergija sa različitim akterima i obezbeđivanje sredstava za održavanje akcija i njihovo multiplikovanje na više identifikovanih prioriteta;
- Multiplikovanje akcija na centralni i/ili lokalni nivo: osigurati da vlasti prepoznaju važnost akcija i osiguraju resurse za njihovu dugoročnu održivost.

Održivost se može osigurati samo ako zemlja-korisnica ili lokalna uprava prepozna koristi procesa, ne samo u rešavanju problema zajednice, nego u poboljšanju dobrobiti opšte populacije i samim tim ohrabriranje daljeg sprovođenja metodologije.

Drugi aspekt obezbeđivanja održivosti je izgradnja kapaciteta samih zajednica, kako bi imale jasnu sliku o koracima koje moraju poduzeti da bi postigli zadate ciljeve i prioritete.¹⁶ Ovo bi zatim moglo dovesti do toga da drugi donatori prepoznaju značaj procesa i nastave buduće finansiranje sprovođenja metodologije.

Međutim, potrebno je navesti da ROMACTED metodologija nije fiksna, nego fleksibilan alat koji se može prilagoditi različitim situacijama i kontekstima. Prilagodljivost metodoloških komponenti, u skladu sa potrebama krajnjih korisnika, pomaže da se krajnji ciljevi postignu mnogo efikasnije, osiguravajući dugoročnu održivost procesa.

RAZMISLITE O POTENCIJALNIM RIZICIMA

Postoji dugačka lista rizika koji mogu ugroziti proces. Nekim se rizicima može lako upravljati, dok drugi mogu doneti nesigurnosti. Političke krize se, na primer, mogu dogoditi iznenada i ometi pristup svim glavnim procesima kod korisnika. Iako se u ovim okolnostima može uraditi malo, bitno je to imati u vidu.

Nestabilne političke situacije na centralnom nivou lako utiču na lokalni nivo i mogu uticati i na celokupnu akciju na ciljanim lokacijama. Izborni ciklusi često sa sobom nose visok stepen nesigurnosti i potencijalne promene vlasti ili odnosa moći koji neće uvijek biti od koristi za program. Međutim, to bi u isto vreme mogla biti prilika da se utiče na nove lokalne aktere da prihvate proces i da ulože više sredstava za njegovu realizaciju.

Rad sa romskim zajednicama je osetljivo pitanje, gde marginalizovane zajednice pokazuju veće nivoe otpora. Razlog je što je veliki broj ranijih ili tekućih projekata verovatno rezultovao time da se članovi zajednice osećaju iskorišćenim i/ili obmanutim. Često ćete se susresti sa tim da članovi zajednice traže nešto zauzvrat kako bi bili prisutni na sastancima lokalne akcione grupe.

Otpor lokalnih aktera da se pridruže procesu je još jedan od rizika koji se može pojaviti tokom sprovođenja. Ako u određenoj opštini nedostaje političke volje bitno je razumeti uzroke, te potražiti drugu lokaciju ili prilagoditi akciju identifikovanim okolnostima. Često vlasti ne vide veći uticaj akcije i kako ona može pozitivno uticati na život svih građana..

¹⁶ U Srbiji je pažnja posvećena izgradnji kapaciteta partnerskih lokalnih uprava u kreiranju projekata i obezbeđivanju sredstava od fondova EU. Jedan od važnih segmenata ovih obuka je partnerstvo sa lokalnom romskom zajednicom, kao treba da bude uključena ne samo prilikom obuke, već i u samom pisanju, implementaciji i monitorisanju projekata.

ROMACTED METODOLOGIJA

ČETIRI KORAKA

Pre nego stavite sadržaj ovog priručnika u praksu, razmislite o sledećem:

- ROMACTED proces na lokalnom nivou se sastoji od četiri KORAKA (na osnovu ROMACT metodologije): Svaki KORAK uključuje ključne aktivnosti (AKT);
- Ovi KORACI i aktivnosti su međusobno veoma povezani: ROMACTED proces treba posmatrati kao koherentnu celinu a ne kao sprovođenje zasebnih akcija;
- Kako bi ROMACTED proces doveo do uspešnih rezultata, sve aktivnosti moraju biti sprovedene u svakoj od ciljanih opština i gradova;
- Za sprovođenje celog ROMACTED procesa potrebno je minimalno 20 meseci. Napominjemo da je ovo minimalna dužina trajanja procesa. Zavisno od okolnosti u različitim zemljama u procesu će možda biti potreban duži period izvođenja. Generalno, procenjuje se da proces može trajati od 20 do 24 meseca.

ROMACTED VREMENSKI RASPORED

	mesec
KORAK 1 Priprema procesa	AKT 1 Razumevanje potrebe za delovanjem
	AKT 2 Imenovanje koordinatora (LA)
	AKT 3 Mapiranje ključnih aktera
	AKT 4 Uspostavljanje institucionalne radne grupe i opštinske radne grupe
	AKT 5 Podrška u uspostavljanju lokalne akcione grupe
	AKT 6 Obuka članova romske zajednice
	AKT 7 Ocena situacije prilika u zajednici
KORAK 2 Procena potreba i prioriteta	AKT 8 Odlučivanje o mestu intervencije
	AKT 9 Procena kapaciteta opštine
	AKT 10 Procena potreba zajednice
	AKT 11 Izrada liste prioriteta zajednice
KORAK 3 Usvajanje zajedničkog akcionog plana	AKT 12 Izrada i usvajanje zajedničkog akcionog plana za inkluziju Roma
	AKT 13 Realizacija kratkoročnih/srednjoročnih akcija
	AKT 14 Integrisanje/usmeravanje romskih pitanja u lokalne razvojne planove i strategije
	AKT 15 Priprema konkretnih akcija
KORAK 4 Finansiranje i sprovođenje projekta	AKT 16 Akcije finansiranja
	AKT 17 Akcije sprovođenja
	AKT 18 Monitoring i evaluacija
Pojasniti ROMACTED proces javnosti	
Izgradnja kapaciteta lokalnih vlasti i romskih zajednica (podrška razvoju LAG-ova)	

PRIPREMA PROCESA

AKT 1 - AKT 7

- **AKT 1-4 se odnose na lokalnu opštinsku upravu: da se lokalne vlasti obavežu da uključe njihovu romsku populaciju**
- **AKT 5-7 se odnose na romske zajednice: da se romska zajednica mobiliše (proces treba paralelno srovesti i u svakoj opštini)**

Na samom početku je neophodno pojasniti da ovaj korak zahteva formalizaciju odnosa dve ciljane grupe programa – opštinsku upravu i lokalnu romsku zajednicu/ zajednice.

U nekim slučajevima timovi za podršku prvo uspostavljaju lokalne akcijske grupe (LAG), a zatim Institucionalne radne grupe (IRG). Neophodno je naglasiti da početna tačka procesa primarno zavisi od konteksta u kojem se program sprovodi.¹⁷ Zbog toga, priprema procesa se može razlikovati od opštine do opštine, čak i u istoj zemlji korisnici.

ROMACTED program daje prioritet uspostavljanju jedinstvenog pristupa rešavanju problema marginaliziranih grupa sa fokusom na Rome i Romkinje. Ovaj jedinstveni pristup znači uključivanje svih ključnih aktera i razvoj inicijativa i akcija putem različitih mehanizama ili formi.

¹⁷ U Srbiji su lokalne akcijske grupe formirane do maja 2018, a nekoliko meseci kasnije i institucionalne radne grupe.

AKT 1 Razumevanje potrebe za delovanjem

Prvi kontakt sa opštinskim predstavnicima (dogovaranje sastanaka, predstavljanje programa, postavljanje ciljeva)

Ova aktivnost se većinom odnosi na situaciju gdje proces pokreće **lokalna organizacija**.¹⁸

ROMACTED program je dugoročan proces koji zahteva uspostavljanje konstruktivne komunikacije od samog početka. Prvi kontakt sa lokalnim vlastima često određuje da li će saradnja biti dobra ili ne.

Saveti:

- Unapred se pripremite. Saznajte sve detalje, uloge i odgovornosti opštinskog osoblja, raniji angažman (ili nedostatak istog) i aktivnosti na pitanjima vezanim za romsku populaciju. To će vam dati korisnu perspektivu prilikom predstavljanja projekta ključnim akterima;
- Vodite računa da se osobe na najvišim funkcijama u nekim opštinama ne žele baviti ovim temama i da se u tu svrhu uglavnom imenuje opštinsko osoblje. Međutim, kako bi ispoštovali hijerarhiju, početna komunikacija treba biti upućena osobi na najvišoj rukovodećoj funkciji;
- Pripremite adekvatno pismo. O ovom koraku je jako važno kakav ćete imati "ton". Predstavite program kao situaciju u kojoj obe strane dobijaju i pobeđuju, uz malo kompromisa. ROMACTED program i promoviše taj princip – obe strane su spremne na kompromise i zajedničku saradnju i obe strane imaju koristi.

Pismo bi trebalo da sadrži sledeće komponente:

- ✓ Kratko pojašnjenje programa, uključujući koristi i prilike koje može doneti;
- ✓ Neke od glavnih problema u romskoj zajednici;
- ✓ Zahtev za sastanak kako bi predstavili metodu i načela ROMACTED programa i formalizirali buduću institucionalnu saradnju.

¹⁸ Lokalne organizacije pružaju podršku u sprovođenju programa. U Srbiji je prvi kontakt sa opštinama uspostavljen od strane Kancelarije Saveta Evrope a nakon toga je organizacija za podršku samostalno inicirala sastanke.

Na prvom sastanku sa lokalnim vlastima bitno je uzeti u obzir dodatne potrebe bitne za formalizovanje saradnje:

- Mogućnost korišćenja opštinskih resursa za održavanje sastanaka kao što su sala za sastanke, osveženje, štampanje materijala za sastanke itd. (možda ćete morati neke od ovih stavki uvrstiti u Protokol o saradnji/ Memorandum o razumevanju sa opštinom ili gradom);
- Istražite političku, profesionalnu motivaciju i sklonosti prema radu. Ovo je dobro znati kako biste realno planirali vaše aktivnosti, bar dok ne povećate nivo motivacije i spremnosti kroz edukativne ili neke druge aktivnosti.

Priprema Protokola o saradnji

Protokol o saradnji¹⁹/Memorandum o razumevanju navodi zahteve za svakog ključnog aktera koji je direktno uključen u proces. U sadašnjem ROMACTED programu²⁰, dokument predviđa potpisivanje od strane predstavnika lokalnih vlasti i tela odgovornog za monitoring Strategije za Rome. Međutim, sadržaj ovog dokumenta zavisi od korisnika ili opštine u kojoj se sprovodi.

Odluka da se ROMACTED proces sprovede u opštini se formalizuje kroz formalnu odluku načelnika ili lokalnog veća²¹.

Za pripremu sadržaja dokumenta molimo da pogledate T1 predložak:
Protokol o saradnji

¹⁹ Osim u Republici Srbiji gde je na predlog nadležnog državnog tela donesena odluka da se dokument nazove Protokol o saradnji, u ostalim korisnicama ROMACTED programa (2017-2020) se ovaj dokument naziva Memorandum o razumevanju (MoU). Sadržaj dokumenta je isti u svim zemljama korisnicama.

²⁰ U ROMACTED Programu (2017-2020) ovi dokumenti su pripremani kao trostrani sporazum između Saveta Evrope, ministarstva/tela odgovornog za monitoring i sprovođenje Strategije za Rome i predstavnika lokalnih vlasti. Postoji nekoliko slučajeva gde je ovaj dokument potpisan samo između SE i lokalnih vlasti (Bosna i Hercegovina i Kosovo*), ili između SE i implementacionog partnera (Turska).

²¹ Kod nekih korisnika je možda obavezno da se takve odluke donose glasanjem lokalnih veća kako bi bile zvanično formalizovane. U drugim slučajevima je to urađeno samo odlukom tima za podršku kako bi se proces olakšao u kasnijim fazama. To je posebno bio slučaj sa Albanijom početkom 2018. godine kada je tim za podršku učestvovao u sednici Veća u sedam opština kako bi se proširilo svest lokalne uprave i izabranih predstavnika o važnosti usvojanja lokalnih akcionih planova za integraciju Roma i dodelila sredstva za 4. korak ROMACTED metodologije.

Predstavljanje procesa i potpisivanje Protokola o saradnji

Kako bi se formalizovala institucionalna saradnja sa lokalnim vlastima koji će biti uključeni tokom trajanja projekta, organizuje se događaj na kome se predstavlja proces. Nadalje, sam događaj je prilika za promovisanje aktivnosti i dodatno ohrabivanje učešća u procesu.

Prilikom organizacije takvih događaja (koji mogu biti u formi formalne sednice, konferencije ili okruglog stola) tokom sprovođenja ROMACTED programa, posebna pažnja se mora posvetiti sledećem:

- **Vreme** – ako razmišljate o odabiru simboličnog i bitnog datuma, možda je važnije uzeti u obzir dostupnost ključnih i vodećih opštinskih predstavnika;
- **Zvanice** – svi bitni ključni akteri, kao što su vodeći Romi i Romkinje, predstavnici državnih institucija, donatori, mediji i lokalni ključni akteri moraju biti pozvani.
- Ipak, sve zvanice moraju da prepoznaju koristi od prisustva događaju, bez obzira da li direktno učestvuju u sprovođenju ili ne. Takođe, treba razumeti koristi od postojećih resursa i struktura kao i od potencijalnog kreiranja sinergija, u cilju osiguravanja održivosti procesa;
- **Dnevni red i visoki zvaničnici u lokalnim upravama** – visoki zvaničnici i lokalni predstavnici najčešće neće moći da ostanu na celoj konferenciji. Zbog toga njihovo učešće treba biti isplanirano za raniji deo programa konferencije;
- **Zastupljenost romske zajednice u programu** – u dosadašnjoj praksi organizovanja događaja na kojima se najavljuje početak programa ROMACTED, predstavnici romske zajednice su u većini slučajeva bili moderatori na panelima ili su imali uvodna obraćanja, što je podsticaj za buduće sinergije i prihvatanje vlasništva nad procesom od strane romske zajednice;
- **Uloga medijske promocije i aktivnosti u području jačanja vidljivosti** pre i posle događaja jeste informisanje javnosti o procesu koji treba da počne i čini sam događaj jasnijim i zvaničnijim.

Kako bi olakšali pripremu događaja, molimo da pogledate T2 prilog: Organizovanje događaja.

Nakon zvaničnog pokretanja programa na nivou korisnika mogu se održati manji slični događaji na opštinskom nivou. Ove aktivnosti mogu biti u različitoj formi: okrugli stolovi, prezentacije za širu publiku, kulturne i druge slične aktivnosti koje uključuju romsku zajednicu i lokalne vlasti.

Radionica o participativnom lokalnom strateškom planiranju

Radionice se organizuju pre ili posle događaja na kojem se program predstavlja. Svrha samih radionica jeste pružanje obuke o ROMACTED metodologiji krajnjim korisnicima programa: Romima i Romkinjama i lokalnoj upravi. To znači da su u većini slučajeva, učesnici potencijalni članovi Lokalne akcione grupe i kontakt osobe koje je imenovao gradonačelnik/predsednik opštine.

Prva radionica ima nekoliko bitnih ciljeva:

Za facilitatore:

- Predstavljanje ROMACTED-a;
- Ohrabrivanje aktivnog učešća;
- Predstavljanje načina za identifikovanje problema i izradu zajedničkih inicijativa.

Za predstavnike²² romskih zajednica i predstavnike²³ opštinskih vlasti:

- Postizanje zajedničkog razumevanja ROMACTED metodologije;
- Pojašnjavanje koraka u sprovođenju ROMACTED-a;
- Izrada nacrtu zajedničkog godišnjeg plana.

Kod nekih korisnika, samo prisustvo mladih Roma i Romkinja (bez učešća starijih vodećih romskih lidera), se pokazalo kao dobar potez, jer su mladi ljudi imali priliku i samopouzdanje da budu aktivni i da razmene mišljenja i stavove.

²² Potrebno je identifikovati potencijalne članove Lokalne akcione grupe tokom inicijalnih sastanaka sa zajednicom. Oni će biti pozvani na radionicu.

²³ Kontakt osobe koje je gradonačelnik/ predsednik opštine imenovao su na predhodnim radionicama često bili među predstavnicima opštinskih vlasti. Naravno, i drugi članovi lokalne uprave mogu da prisustvuju radionicama ako se tako odluči u fazi pripreme radionice.

Svrha organizovanja dodatnih radionica jeste u tome da se pruži više konkretnih koraka u sprovođenju (detaljno planiranje i usmeravanje akcija ka zajedničkim ciljevima) i uspostavljanje mreža među ključnim lokalnim akterima iz drugih mesta.

AKT 2 Imenovanje kontakt osobe

Na početku procesa gradonačelnik/predsednik opštine imenuje osobu koja će biti kontakt osoba ROMACTED programa i od koje se očekuje da:

- Blagovremeno komunicira sa ROMACTED timom za podršku u skladu sa pripremom i sprovođenjem aktivnosti;
- Uspostavi institucionalnu radnu grupu unutar opštine;
- Organizuje radionice koje će voditi facilitator i/ili kontakt tačka;
- Pomogne organizaciju i facilitaciju zajedničkih sastanaka (sastanci institucionalne radne grupe i lokalne akcione grupe);
- Prati obaveze koje je preuzela institucionalna radna grupa u vezi sa ranije postignutim dogovorima, akcijama itd;
- Sarađuje sa facilitatorima kada sprovođenje dogovorenih akcija zahteva učešće i doprinos lokalne akcione grupe ili članova romske zajednice;
- Daje blagovremene informacije gradonačelniku/ predsedniku opštine ili drugim donosiocima odluka u vezi napretka u izvođenju programa i osigurava da su tražene odluke uzete u obzir ili dostavljene lokalnom veću ili drugim nadležnim institucijama.

Ovo imenovanje formalizuje gradonačelnik/predsednik opštine u pisanoj formi.

Kako bi pokrenuli ovu aktivnost, molimo pogledajte T3 predložak za imenovanje kontakt osobe.

U nekim slučajevima kontakt osoba za ROMACTED program može biti direktor socijalne službe ili EU lokalna kontakt osoba (koja koordinira programe koje finansira EU na lokalnom nivou).

Preporučljivo je da kontakt osoba bude hijerarhijski na višoj poziciji u lokalnoj upravi nego da je to samo lokalni stručnjak za socijalnu inkluziju, jer to može uticati na brzinu u sprovođenju aktivnosti u narednim koracima.

Stručnjak bi mogao biti podrška.

AKT 3 Mapiranje ključnih aktera

Mapiranje ključnih aktera na svim nivoima je važan deo tokom celog trajanja programa. Samo mapiranje će omogućiti izgradnju lokalnih struktura i uspostavljanje sinergija sa lokalnim organizacijama, njihovim projektima/programima i drugim relevantnim telima, kako na nivou korisnika tako i na međunarodnom nivou.

Ova aktivnost je veoma važna, posebno pre početka faze kada implementator predstavlja program svim stranama koje mogu imati koristi od akcije.

Od KORAKA 1 pa nadalje, lokalni facilitatori redovno ažuriraju listu ključnih aktera (partnera). To u praksi podrazumeva Mapu ključnih aktera, u formi tabele koja sadrži nazive svake organizacije, njenih odgovornosti i kontakt podatke osoblja.

Kako bi završili ovu aktivnost, molimo da pogledate T4 predložak: Mapa ključnih aktera.

AKT 4 Uspostavljanje institucionalne radne grupe i opštinske radne grupe²⁴

ŠTA JE INSTITUCIONALNA RADNA GRUPA (IRG)?

IRG je grupa koja se sastoji od predstavnika opštinskih odeljenja i drugih lokalnih institucija.

Sastav IRG razlikuje se od slučaja do slučaja. Ranija iskustva pokazuju da su sledeće službe veoma bitni akteri jer su direktno fokusirani na rad sa romskom zajednicom:

- Centar za socijalni rad
- Predškolske i školske ustanove
- Policija
- Zavod za zapošljavanje
- Lokalne direkcije (za stambena pitanja i matične knjige)
- Službe za zapošljavanje i strukovno obrazovanje i osposobljavanje (SOO)
- Kulturne ustanove
- Zdravstvene ustanove
- Bilo koje druge relevantne službe u opštini

Uzimanje u obzir i uključivanje gore navedenih službi u IRG može pomoći u procesu konkretnih rešavanja hitnih lokalnih problema kroz druge korake.

Važno: Izbor opštinskih službi/odeljenja i drugih bitnih ključnih aktera zavisi od same organizacije lokalne uprave i od definisanih prioriteta u lokalnim romskim zajednicama.

Tokom sprovođenja ROMACTED-a, iskustva pokazuju da je bolja opcija da se institucionalna radna grupa uspostavi zvaničnim imenovanjem od strane gradonačelnika/ predsednika opštine ili odobrenjem lokalnog veća. Učešće u

²⁴ U nekim državama korisnicima programa, došlo je odmah do oformljavanja Opštinske radne grupe (Municipal Taskforce Group - MTG na engleskom). To se isključivo dešava kada korisnica programa već poseduje određeno iskustvo u sprovođenju slične metodologije, te stoga nije potrebno posebno oformljavati Institucionalnu radnu grupu.

ROMACTED aktivnostima tako postaje „vlasništvo i odgovornost“ institucija a ne samo izraz njihove dobre volje. Međutim, veoma je bitno pokazati fleksibilnost i proceniti da li će formalizovanje učešća postati previše komplikovan birokratski proces.

Primer dokumenta za formalizaciju članstva u IRG za lokalna veća nalazi se u T5 predlošku.

Organizacija prvog radnog sastanka (IRG)

Organizacija prvog sastanka IRG²⁵ jeste prilika da se motivišu svi učesnici za davanje doprinosa u budućem radu. Veoma je bitno odvojiti dovoljno vremena za planiranje sastanka jer je to ulaganje u dugoročnu saradnju i akciju.

Pre sastanka:

- Imenovana kontakt osoba saziva sastanak sa članovima IRG;
- Definiše se tema sastanka;
- Odredi se vreme i mesto sastanka uzimajući u obzir stvarnu mogućnost prisustva svih pozvanih;
- Priremaju se materijali (tj. baneri i drugi promotivni ROMACTED materijali, dnevni red, spisak učesnika itd.).

Tokom sastanka:

Predlog izgleda dnevnog reda za ROMACTED sastanak:

- Uvodne reči o programu i ciljevima prvog i budućih sastanaka;
- Razgovor o trenutnoj situaciji, inicijativama, planovima ili strategijama;
- Razgovor o kapacitetima ključnih aktera da odgovore na potrebe zajednice;
- Formulisanje zaključaka;
- Participatorno planiranje budućih akcija (vremenska linija, monitoring itd.)

²⁵ U postupku uspostave IRG, timovi za podršku organizuju okrugle stolove sa potencijalnim članovima IRG kako bi predstavili program i razgovarali o metodi rada.

Ovi sastanci su prilika za razgovor o kapacitetima IRG: koja je vrsta obuke potrebna (npr: lokalno budžetiranje, interkulturalna osposobljavanja, pisanje projektnih prijedloga itd).

IRG se sastaje bar jednom mesečno. Kako proces prolazi kroz KORAKE, intenzitet sastanaka se smanjuje jer se naglasak stavlja na rad Opštinske radne grupe.

Upostavljanje Opštinske radne grupe (ORG)

ORG okuplja predstavnike IRG-a i LAG-a daje prostor za zajedničku saradnju i konstruktivni dijalog između dve strukture.

U nekim slučajevima, uspostavljanje IRG je neposredno praćena uspostavljanjem ORG ili se IRG uopšte nije uspostavila. Ovo se uglavnom desi kada korisnici već imaju neko iskustvo²⁶ u sprovođenju sličnih metodologija ili gde je imalo više smisla uspostaviti samo opštinsku radnu grupu. Nasuprot tome, u slučajima kada korisnici imaju malo ili nimalo iskustva, preporučljivo je odložiti ovu aktivnost za KORAK 3, gdje IRG i LAG već imaju rutinu nezavisnog delovanja.

Više informacija o strukturi opštinske radne grupe dato je kasnije u Priručniku.

²⁶ U Bosni i Hercegovini je uspostavljanje IRG-a imala malo smisla jer su opštinske radne grupe, koje su spostavljene u okviru ROMED2 programa, ostale aktivne.

AKT 5 Podrška upostavljanju LAG-a

ŠTA JE LOKALNA AKCIONA GRUPA?

LAG je grupa koja radi unutar lokalne romske zajednice. Članovi grupe su predstavnici romske Roma i Romkinja koji žele da aktivno doprinose poboljšanju kvaliteta života romske zajednice.

KARAKTERISTIKE LAG-a²⁷:

- **Lokalna:** Članovi LAG-a moraju da pripadaju lokalnoj romskoj zajednici;
- **Raznolika:** Članovi LAG-a treba da budu muškarci i žene raznih godina, te da predstavljaju uzorak cele zajednice²⁸;
- **Usmerena ka timu:** Svi članovi LAG-a su jednaki i treba da zajedno odlučuju o tome ko će ih predstavljati na sastancima sa vlastima. U LAG-u ne bi trebalo da bude hijerarhije²⁹;
- **Demokratska:** Odluke se donose na demokratski način, ako je moguće konzensusom, nakon što se poslušaju sva mišljenja članova LAG-a;
- **Otvorena:** Svako se uvek može pridružiti LAG-u ili ga napustiti. Međutim, veoma je bitno održavanje osnovnog broja ljudi koji su predani praćenju procesa unutar LAG-a;
- **Fokusirana na napredak zajednice:** Ključni cilj LAG-a jeste da poboljša dobrobit cele zajednice, ne samo pojedinih njenih članova;
- **Transparentna:** Ostali članovi zajednice imaju informacije o odlukama, akcijama i postignućima LAG-a;
- **Konstruktivna:** Trebalo bi da LAG da formuliše konstruktivne predloge za promenu, uzimajući u obzir odgovornosti, nadležnosti i resurse potrebne za njihovo sprovođenje;

²⁷ Deset karakteristika LAG-a detaljno su objašnjeni u ROMED2 smernicama i resursima za nacionalne i lokalne facilitatore (strana 51), koji se može naći na: <https://bit.ly/2j5RXjG>. Jedanaesta karakteristika je uvrštena u ROMACTED priručnik kao naučena lekcija sa lokalnih intervencija.

²⁸ Kako je ovaj proces namenjen svima, neophodno je da facilitatori pažljivo prate strukturu LAG-a i da LAG odražava strukturu romske zajednice a ne strukturu moći u samoj zajednici, te da LAG ne čine samo ili pretežno muškarci. Zbog toga treba insistirati da se u LAG uključe žene, mladi, stariji, osobe različitih zanimanja, itd. U Srbiji je formirano nekoliko lokalnih akcionih grupa za mlade, kao i za žene.

²⁹ U grupnim procesima je neminovno vođstvo, ali se ono može primeniti po principu rotacije. Ovo je slučaj u jednoj od opština u Albaniji i ovaj proces osnažuje grupu na bolji način nego kada je u pitanju vođstvo od strane jednog pojedinca.

- **Zasnovana na principima ljudskih prava:** Sve aktivnosti LAG-a treba da su vođene principom jednakosti prava;
- **Prepoznata:** Lokalne vlasti moraju da prepoznaju LAG kao partnera;
- **Rodno osetljiva:** Veoma važno za produktivnost grupe i identifikovanje relevantnog delokruga aktivnosti.

KO MOŽE BITI ČLAN LAG-a?

Pojedinci ili grupe zainteresovani da budu aktivni učesnici promena i delovanja u svojoj zajednici

Postoje različite kategorije Roma i Romkinja u romskoj zajednici koje bi mogle biti zainteresirane za učešće u LAG-u. Grupa je otvorena za sve i ne treba da bude isključiva. Pozitivna iskustva pokazuju da je važno uključiti romsku omladinu i žene u LAG, jer su ovo najranjivije kategorije i često imaju nizak stepen učešća u društvenom životu svoje zajednice.

Predstavnici romskih organizacija civilnog društva (OCD)

Ovo bi moglo da bude jako osetljivo pitanje. Uključivanjem predstavnika OCD-a u rizik dolazi dinamika LAG-a koja bi mogla da postane deo plana lidera OCD-a. Sa druge strane, se isključe predstavnici OCD, može da se desi da oni negativno utiču na učešće ostalih članova zajednice. Zbog toga je veoma važno uspostaviti razumevanje o ciljevima LAG-a, naglašavajući posebno da LAG počiva na principima ravnopravnosti i ceni iskustvo svih.

Osnovni uslovi za učešće u radu grupe su:

- Predanost Roma i Romkinja i redovno prisustvovanje sastancima;
- Proaktivni pristup (diskusije unutar grupe bi trebalo da idu dalje od pukog navođenja često nerešivih problema i da se naglasi potreba za analizom, identifikovanjem i predlaganjem konstruktivnih rešenja za prioritetne probleme). Dosadašnja iskustva su pokazala da nema velikog značaja okupiti ljude koji nemaju ovaj proaktivni stav, jer se sastanci svedu samo na identifikovanje svega što nije dobro, bez pronalaženja bilo kakvog konstruktivnog rešenja;
- Spremnost za učestvovanje u konkretnim inicijativama i akcijama unutar svoje romske zajednice.

Mobilizacija

Proces **mobilizacije** se sprovodi kako bi se identifikovali ključni pojedinci unutar romske zajednice koji su zainteresovani za aktivno učešće u lokalnim inicijativama. U praksi ovo često znači podizanje motivacije među pojedincima i grupama. Zbog toga je poželjno da su medijatori, istaknuti pojedinci ili članovi tima, odlični motivatori i inicijatori.

Pre nego što počnete rad u zajednici potrebno je naglasiti da učešće građana u razvoju i sprovođenju inicijativa predstavlja značajan nivo izgradnje demokratije.

ŠTA LAG RADI – OSNOVNI PRINCIPI RADA LAG-a

LAG je grupa koja radi sledeće:

- Vršiti mobilizaciju lokalne zajednice za učestvovanje u lokalnim inicijativama;
- Prikuplja informacije o stanju unutar romske zajednice;
- Prikuplja informacije o potrebama unutar romske zajednice;
- Prikuplja informacije o aktuelnim dešavanjima, urgentim problemima i temama na koje svi lokalni akteri treba da se fokusiraju;
- Predlaže inicijative, akcije i načine delovanja;
- Učestvuje u implementaciji akcija i inicijativa za dobrobit romskih zajednica;

- Vršiti edukaciju unutar zajednica o različitim vidovima učešća i aktivizma;
- Daje informacije i saraduje sa opštinskom radnom grupom.

LAG nije grupa koja rešava pojedinačne probleme, nego okuplja Rome i Romkinje sa ciljem identifikovanja problema, predlaganja rešenja i učešća u izvođenju lokalnih inicijativa za rešavanje ovih problema.

GDE ODRŽATI SASTANKE LAG-a?

Najidealnije bi bilo da se ovi sastanci održavaju u samoj romskoj zajednici. Moguća mesta su:

- Prostorije mesnih zajednica, domovi kulture ili neki drugi prostori u vlasništvu lokalne zajednice;
- Prostorije neke nevladine organizacije.

Ukoliko ne postoje ove mogućnosti onda treba razmotriti neka druga prepoznatljivija mesta unutar zajednice.

Sama formalizacija LAG-a se u znatnom broju slučajeva nije dogodila na prvom sastanku. To je česta pojava na mestima sa ekstremno marginalizovanim zajednicama. Neophodno je pokazati upornost i visok nivo tolerancije tokom ovih sastanaka.

AKT 6 Obuka članova romske zajednice

Nakon nekoliko održanih sastanaka u zajednici, proces iznedri grupu stalnih članova LAG-a. Prilikom razmatranja potreba za pružanje podrške grupi u njenom razvoju, kao i motivacije i izgradnje poverenja u sposobnost članova LAG-a da deluju zajedno, preporučljivo je pratiti proces obuka LAG-ova, koji je pojašnjen u **ROMED2 Smernicama i resursima za nacionalne i lokalne facilitatore**³⁰.

Ponekad predstavnici romske zajednice imaju određene kapacitete, ali im je potrebna pomoć spoljnih aktera da bi adekvatno iskoristili te kapacitete i usmerili ih ka realizaciji prioriteta. Facilitatori igraju važnu ulogu za određene teme³¹. Njihova uloga je da ojačaju koheziju grupe i pomognu realizaciju ličnih sposobnosti i odgovornosti prema zajednici.

³⁰ Dostupno na: <https://bit.ly/2j5RXjG>

³¹ Značajna postignuća su ostvarena u osnaživanju romske zajednice putem ROMED programa. Više informacija o nastavnom planu i načinu rada sa LAG-om dostupno je u ROMED Priručniku za trenere - <https://bit.ly/2HXVrEr>

Same obuke su veoma bitne za razvoj grupe i imaju za cilj rešavanje konkretnih problema koji utiču na život članova zajednice i koje grupa smatra važnim.

AKT 7 Procena situacije u zajednici i mogućih prilika

Pre početka detaljne procene zajednice bitno je identifikovati one specifične probleme koji će biti u fokusu. Ovo zahteva **razumevanje romske zajednice** koja je ciljna grupa programa, i probleme sa kojima se susreće, kao što su strukturalni problemi i marginalizacija.

Ova aktivnost se većinom oslanja na **ROMED2 filozofiju**³² koja u centar procesa stavlja romsku zajednicu. Naglasak na direktnu komunikaciju sa članovima zajednice doprinosi svesti o njihovim pravima i načinima na koji ih mogu ostvariti, jačajući razumevanje da zajednički zahtevi koji su zasnovani na potrebama zajednice a ne pojedinačnim potrebama, mogu biti mnogo uspešniji. Ova perspektiva je kritičan deo samog proces inkluzije.

Sastanke moderiraju facilitatori i kontakt tačka. Proces je jako važan jer pruža informacije o kratkoročnim i dugoročnim prioritetima romske zajednice, koji će kasnije biti predstavljeni članovima IRG-a, o kojima će se diskutovati na ORG - zajedničkim sastancima IRG-a i LAG-a.

Analiziranje procene potreba zajednice, pregovaranje na sastancima ORG, izrada zajedničkog akcionog plana i lokalnog akcionog plana, kao i njihovo uvrštavanje u lokalni razvojni plan opštine, pomoći će da se identifikuju prioriteti, što će biti okosnica daljih koraka u procesu. Nadalje, razumevanje i svest o prioritetima će pomoći zagovaranje finansiranja kod donatora i programa koje su ranije identifikovali za izgradnju sinergije.

³² Dostupno na: <https://bit.ly/2oxu1dU>

U narednim koracima će rad na identifikovanim prioritetima često zahtevati angažman stručnjaka koji će raditi na razvoju osnaživanja zajednice putem različitih obuka i seminara.

Nije baš sve uvršteno u zvanične statistike od strane institucija; mnoge životne priče i problemi koje Romi i Romkinje proživljavaju u svojim naseljima su jednostavno nevidljivi.

Razlog za to je možda da kada je sprovedeno istraživanje romska populacija nije bila obavještena o procesu ili nije bila dovoljno edukovana da u njemu učestvuje. Ako su informacije ograničene onda će se razviti i nedovoljni ili neadekvatni programi ili lokalne strategije.

Zbog toga je bitno stalno prikupljati informacije putem sastanaka, terenskih poseta i kroz saradnju sa aktivistima u romskim zajednicama. Neke teme mogu postati relevantne zbog krize i bitno je imati razvijen sistem komunikacije koji pruža blagovremene informacije, što omogućava neposrednu zajedničku akciju sa uspostavljenim grupama.

PROCENA POTREBA I PRIORITETA

AKT 8- AKT 11

ROMACTED proces pomaže lokalnim vlastima da identifikuju glavne uzroke marginizacije lokalne romske zajednice i procene šta treba uraditi na tim uzrocima. Ovaj proces, koji se sprovodi u partnerstvu sa LAG-om, unosi se u zajednički i/ili lokalni akcioni plan.

AKT 8 Odlučivanje o tome gde intervenisati

Nekoliko reči je već bilo posvećeno istraživanju početnog stanja u opštini. Pre početka ovog procesa potrebno je odlučiti – na osnovu objektivnih informacija – koja će naselja biti ciljana.

Imajući u vidu da su romska naselja često raštrkana, moglo bi biti izazovno da se izabere jedno naselje na koje će se primeniti proces. Zbog toga, analiza bi trebalo da uzme u obzir sva naselja na teritoriji opštine. U nekim slučajevima uspostavljeno je nekoliko lokalnih grupa u opštini kako bi se osigurala jednaka zastupljenost svih naselja na zajedničkim sastancima sa lokalnim vlastima. Veoma je bitno imati na umu da nisu sva naselja suočena sa istim nedostacima iako su locirana u zajedničkoj opštini.

Informacije koje se prikupljaju tiču se:

Demografije (ukupna populacija; populacija u riziku od siromaštva; procenjeno romsko stanovništvo; struktura romskih zajednica, itd);

Obrazovanje (broj dece koja žive u opštini; pohađanje predškolskog i osnovnog obrazovanja; stope napuštanja školovanja, itd);

Zaposlenost (stopa zaposlenosti Roma i Romkinja; broj Roma i Romkinja koji primaju socijalnu pomoć, itd);

Stambeni smeštaj i komunalne usluge (prosečna veličina romskog domaćinstva; nezakonito izgrađene kuće, itd);

Zdravlje (broj porodica koje imaju izabranog lekara; doseg medicinskih usluga, itd);

Ostalo (broj ljudi koji su napustili opštinu; broj osoba bez ličnih dokumenata, itd).

Ovo se može pripremiti korišćenjem T6 ROMACTED predložka za israživanje početnog stanja.

AKT 9 Procena kapaciteta opštine

Pored demografskog sastava opštine ovdje dajemo i primere dodatnog istraživanja koje bi se moglo sprovesti da bi se dobio pregled koraka koje treba preduzeti:

Politički kontekst (nivo predanosti vlasti; zastupljenost romske populacije u lokalnom veću, učešće opštine u drugim programima/projektima, itd);

Finansiranje (kapacitet i prihvatljivost opštine da aplicira za različite šeme finansiranja);

Strateški dokumenti za inkluziju Roma i Romkinja (lokalni akcioni planovi, opštinske odluke i zakoni, planovi kapitalnih ulaganja, itd)

Ove informacije će dati jasniju sliku potreba lokalnih uprava za adekvatan odgovor na potrebe zajednice. Konkretno potrebe će biti tema sastanaka IRG-a, ali je veoma bitno znati sa kakvim prioritetima bi se kasnije mogli suočiti.

Ova aktivnost može biti pripremljena korišćenjem T7 ROMACTED predložka **procena kapaciteta opštine**.

AKT 10 Sprovođenje procene potreba zajednice

U ovoj aktivnosti facilitatori igraju važnu ulogu. Oni pomažu članovima LAG-a da razrade ranije identifikovane prioritete bez preuzimanja procesa. Procena potreba bi trebalo da predoči karakteristike romske zajednice, njene potrebe, resurse i zahteve. Ova aktivnost ne zahteva samo identifikovanje potreba, nego i prepreka koje sprečavaju pristup resursima za ispunjenje ovih potreba.

Na primer: Niska stopa pohađanja nastave kod romske dece može biti rezultat nedostatka javnog prevoza sa kranjih delova opštine u kojima se nalaze romska naselja. Prema tome, LAG bi mogao formulisati potrebu postojanja redovnog javnog prevoza prema ovim mestima.

Kod nekih korisnika procena potreba zahteva uključivanje drugih participativnih alata zajednice. Neki od ovih alata mogu biti:

- Sajam lokalne zajednice uz veliko učešće članova romske zajednice;
- Drvo problema kao metoda mapiranja glavnih problema zajedno sa njihovim uzrocima i uticajima;

Pored toga bitno je iskoristiti sekundarne podatke lokalnih institucija, ako su dostupni. Dosadašnje iskustvo pokazuje da su facilitatori prikupili podatke od nekoliko odeljenja u opštini i drugih lokalnih institucija, kao što su odeljenja za obrazovanje, zavodi za zapošljavanje ili službeni podaci prikupljeni kroz posebne sisteme izveštavanja.

Ova aktivnost se može pripremiti korišćenjem T8 ROMACTED predloška: Procena potreba zajednice.

AKT 11 Izrada liste prioriteta zajednice

Ova aktivnost direktno prati prethodnu. Nakon što su identifikovane potrebe i prepreke facilitator pomaže LAG-u u izradi liste prioriteta zajednice. Lista treba da sadrži konkretne akcije koje zajednica traži. Ako je potrebno, facilitator će obučiti LAG kako da identifikovane potrebe i prepreke pretoči u listu prioriteta.

Tri su faze u kojima se procena potreba zajednice preoblikuje u listu prioriteta zajednice:

FAZA 1

LAG proučava procenu potreba zajednice i prioritetizuje potrebe : koje su potrebe³³ najvažnije zajednici, koje potencijalne akcije bi mogle da uslove ove potrebe, zatim sledi selekcija i prioritetizovanje akcija koje će se primeniti.

FAZA 2

LAG razmatra opcije i kompromise za pristupe i akcije koje su najpogodnije u rešavanju identifikovanih problema. Često je dostupno više opcija koje odgovaraju jednoj potrebi te je moguće integrisati nekoliko akcija kako bi se pristupilo rešavanju prepreka.

FAZA 3

LAG izrađuje listu prioriteta zajednice koja daje detaljan pregled neophodnih aktivnosti, naglašavajući sredstva i aktere aktivnosti..

Tokom procesa je potrebno da se posebno obrati pažnja na prioritete koji su isključivo povezani sa pojedincom i/ili liderom u zajednici, kao i političkim strankama koji utiču na izbor prioriteta u cilju prikupljanja glasova.

³³ Članovi LAG-a bi mogli da koriste matricu za rangiranje i ocenjivanje kako bi dogovorili i prioritetizovali teme koje će uvrstiti na listu. To se može uraditi glasanjem svakog člana ili prema broju članova koji govore o istom problemu.

USVAJANJE ZAJEDNIČKOG AKCIONOG PLANA

AKT 12-15

Korak

03

AKT 12 Izrada i usvajanje zajedničkog akcionog plana za inkluziju Roma i Romkinja

Uspostavljanje **Opštinske radne grupe (ORG)** se po pravilu dešava na početku KORAKA 3. Predhodni korak je korišćen da se uspostavi i ojača **IRG-a** i **LAG-a**, kako bi članovi obe strukture mogli da se sastaju, razgovaraju o prioritetima i realizuju izradu i usvajanje zajedničkog akcionog plana (ZAP). Međutim, kako je i ranije navedeno, uspostavljanje ORG grupe se može uraditi u KORAKU 1³⁴, u mestima gde je slična metodologija ranije sprovedena.

Osnova ROMACTED metodologije jeste poboljšanje komunikacije između lokalne uprave i romske zajednice, kako bi se ranije identifikovani prioriteti u zajednici mogli lakše postići. Principi participativnog planiranja koji su predstavljeni ranijim programima kao što su **ROMED2** i **ROMACT**, idealni su „alati“ za razvoj konkretnih inicijativa i akcija.

³⁴ Uspostavljanje ORG u Bosni i Hercegovini, kao i u Severnoj Makedoniji, se desio ranije u procesu. U BiH je većina grupa ostala aktivna nakon ROMED2 programa tako da nije bilo potrebe za uspostavljanjem IRG. U Severnoj Makedoniji je IRG ipak ponovo formiran pre ORG. U Srbiji se formalno obrazovanje ORG desilo nakon ili paralelno sa formiranjem IRG. Ipak, posebno kada se govorilo o urgentnim problemima zajednice, metodologija se u Srbiji primenjivala i fleksibilnije, te su na nekim sastancima LAG-a u Srbiji bili prisutne i kontakt osobe, a ponekad i predstavnici institucija, dok su na sastancima IRG-a često prisustvovali i članovi LAG-a.

Niže u tekstu su predložene teme koje svaka od ove dve grupe može zasebno da obrađuje:

IRG:	LAG:
<ul style="list-style-type: none">— Lokalne strategije	<ul style="list-style-type: none">— Predstavljanje liste prioriteta zajednice
<ul style="list-style-type: none">— Projekti	<ul style="list-style-type: none">— Koje je pristupe predložila romska zajednica za rešavanje određenih problema
<ul style="list-style-type: none">— Pristup rešavanju određenih hitnih problema	<ul style="list-style-type: none">— Predstavljanje inicijativa manjih razmera

Sastanak bi trebalo da ima jasan dnevni red i sama postavka sale bi trebalo da favorizuje jednak dijalog između članova LAG-a i IRG-a.

U nekim slučajevima je prvi sastanak iskorišćen za izradu **zajedničkog godišnjeg plana** rada dve grupe kako bi opštinski i svi drugi ključni akteri preuzeli odgovornost za sprovođenje akcionog plana.

Sledeće pojedinosti bi trebalo uvrstiti u godišnji akcioni plan:

- ✓ Broj zajedničkih sastanaka koji će se organizovati;
- ✓ Broj inicijativa koje će se planirati i sprovesti;
- ✓ Druge projekte i inicijative koje će biti realizovani u opštini;
- ✓ Aktivnosti na poboljšanju ili izradi novih lokalnih strategija ili javnih politika.

Opštinska radna grupa izrađuje **zajednički akcioni plan** na osnovu **liste prioriteta zajednice** i **procene potreba opštine**, i sadrži tri vrste konkretnih akcija:

- **Kratkoročne akcije**, koje sama romska zajednica može sprovesti;
- **Kratkoročne i srednjoročne akcije**, koje može da sprovede opština koristeći sredstva iz redovnog budžeta;

- **Dugoročne aktivnosti**³⁵, koje će se morati uvrstiti u (opšti) plan lokalnog razvoja opštine i koje mogu da zahtevaju domaće ili EU finansiranje.

Kada se donese odluka o paketu akcija plan takođe mora da obuhvati potencijalne prepreke i dati pregled ključnih osoba, resursa, odgovornosti i vremenski okvir za sprovođenje ovih akcija.

Kada Opštinska radna grupa dogovori zajednički plan akcije, plan se dostavlja na odobranje gradonačelniku/predsedniku opštine i/ili lokalnom veću³⁶.

Da se podsetimo:

- Razgovor o problemima (ne samo njihovo pobrojavanje, nego i proces donošenja odluka o akcijama);
- Odabir prioriteta za akciju (sa stvarno dostupnim resursima);
- Razgovor o efikasnom načinu delovanja (izvodljiv, dostižan itd.);
- Planiranje ljudskih i finansijskih resursa;
- Izrada akcionog plana i vremenskog okvira (kada, gde, do kada).

³⁵ Neophodno je da su članovi LAG-a već pripremljeni da u ovom koraku artikulišu prioritetne akcije koje su ranije identifikovali, jer će predstavnici IRG-a možda odbaciti neke aktivnosti zbog nedostupnosti resursa ili zbog nekih drugih faktora. Može da bude bitno da se sastanci o integrisanju akcionog plana u proces budžetiranja, godišnje i srednjoročno planiranje predvide na sastancima ORG-a, jer u nekim slučajevima opštine svake tri godine odlučuju o granici troškova lokalnih programa.

³⁶ U Srbiji su zajednički akcioni planovi odobravani od strane skupština opština ili potpisivani od strane gradonačelnika/ predsednika opština. Kod nekih korisnika dostavljanje lokalnog akcionog plana na odobrenje veća može biti prekomplikovan proces i mogao bi predstavljati dodatnu prepreku. U takvim slučajevima je dovoljno da ZAP bude usvojen od strane članova ORG-a.

AKT 13 Sprovedenje kratkoročnih i srednjoročnih akcija

Akcije za koje nisu potrebna sredstva ili za koje se mogu iskoristiti postojeći resursu mogu da budu sprovedene od romske zajednice (na primer: čišćenje puteva, raščišćavanje prostora za dječije igralište, itd) ili opština sa postojećim resursima (na primer: dodavanje autobusnog stajališta u blizini romskog naselja, ukidanje plaćanja vrtića za najsiromašnije porodice, itd).

Sprovedenje ovih manjih inicijativa daje značajnu vidljivost ROMACTED procesu i njegove prve opipljive rezultate. Utiče na motivaciju među članovima zajednice i pokazuje da se pozitivna promena može desiti ako postoji zajedničko delovanje.

AKT 14 Integrisanje problema romske zajednice u lokalni razvojni plan / strategiju

Kada gradonačelnik/predsednik opštine i lokalno veće usvoje **zajednički akcioni plan** ili revidirani lokalni akcioni plan za integraciju Roma i Romkinja, njegov sadržaj se dalje mora integrisati u **lokalni razvojni plan opštine ili grada**. U mnogim područjima lokalne vlasti su već usvojile planove i/ili strategije za inkluziju Roma, kao i opšte planove za lokalni razvoj.

Znači, uloga Opšinske radne grupe jeste da pronađe način za integrisanje akcija iz zajedničkog akcionog plana u lokalni plan razvoja opštine. U većini slučajeva plan koji je usvojila ORG-a sadrži više određenih predloga i može se posmatrati kao doprinos u sprovođenju opštih ranijih obaveza³⁷.

Kako je ranije navedeno, bitno je izbeći kreiranje paralelnih strategija/struktura za romsku zajednicu, kako ne bi ostala izolovana od opštih planova za opštinu. Pored lokalnih razvojnih dokumenata, zajednički akcioni planovi mogu postati i deo lokalnih akcionih planova za unapređenje položaja Roma i Romkinja na teritoriji ciljane opštine ili grada³⁸.

³⁷ U Srbiji je pokrenuta inicijativa da se u Plan kapitalnih investija, kao i detaljanog plana regulacije Grada Vranja uvrste dva najveća romska naselja, u cilju revitalizacije postojeće infostrukture i proširenja romskog groblja putem dodele gradskog zemljišta. Mnoge druge inicijative koje se tiču infrastrukture, kao što je osvetljavanje ulica, postavljanje novih autobuskih stajališta i punktove za odnošenje smeća su uvrštene u planove lokalnih zavoda za urbanizam

³⁸ U Srbiji je u toku trajanja projekta ROMACTED u ukupno 6 opština bilo potrebno da se usvoje novi lokalni akcioni planovi za naredni period, tako da su u njima integrisane oblasti iz zajedničkih akcionih planova. U dve opštine je izrada novih dokumenata direktno podržana od strana ROMACTED-a, dok je 4 LAP-ova izrađeno u sinergiji sa drugim organizacijama.

AKT 15 Priprema konkretnih akcija

Opština je odgovorna da sadržaj zajedničkog akcionog plana, uključujući elemente lokalnog plana razvoja, pretoči u **konkretne akcije**³⁹.

Priprema akcije nije lak tehnički zadatak, posebno kada ima uticaj na živote ljudi. Kada opštinska uprava priprema akciju bitno je da konsultuje LAG kako bi osigurala da akcija odgovara potrebama koje su identifikovane ranije u procesu. Po postizanju koncenzusa između opštine i LAG-a je moguće izraditi detaljni delokrug posla.

Facilitator i/ili kontak tačka ispred opštine takođe imaju važnu ulogu u ovoj aktivnosti jer moderiraju diskusiju između opštinske uprave i LAG-a.

Svi opisani koraci su sredstvo formalizovanja **principa učestvovanja u procesu donošenja odluka**. Građani mogu koristiti dva mehanizma koja nam nudi participativna demokratija:

- Razvoj akcija, inicijativa i projekata;
- Učešće u procesima izrade lokalnih strategija i javnih politika.

Za oba mehanizma je potrebno vreme i lobiranje. Preporučljivo je da se bar jedna godina delovanja provede u razvoju zajedničkih inicijativa. Ključni akteri će u toku te godine upoznati jedni druge i razviće dobre i pozitivne odnose i saradnju. Samo onda možemo početi drugi mehanizam putem različitih procesa lobiranja, a to je razvoj dugoročnih strategija i inicijativa.

³⁹ Može da se dogodi da se neke akcije završe i pre formalnog usvajanja ZAP-a jer su definisani kao prioriteti i predstavljeni članovima IRG-a i pre formiranja ORG. Ove aktivnosti ne ulaze u ZAP ali je važno da njihova realizacija bude zabeležena kao deo procesa.

FINANSIRANJE I SPROVOĐENJE PROJEKTA

AKT 16-18

Poslednji korak ROMACTED metodologije se sprovodi putem raspoređivanja i generisanja resursa za finansiranje projekata i inicijativa, njihovu imlementaciju, uspostavljanje saradnje sa donatorima i usklađivanje sa već postojećim projektima.

Procena opštinskih kapaciteta i resursa je opisana u ranijim aktivnostima, dajući mogućnost planiranja ili osiguravanja sredstava za sprovođenje inicijativa i projekata koji su zajednički planirani na osnovu potreba romske zajednice. Generalno, većina zemalja ima nekoliko izvora finansiranja povezanih sa lokalnim nivoom:

- Sredstva opštine
- Sredstva centralne vlasti
- EU IPA sredstva (Instrument prepristupne pomoći)
- Sredstva drugih donatora/organizacija
- Sredstva solidarnog delovanja

ROMACTED program predviđa dodatnu podršku u formi angažovanja stručnjaka koji mogu pružiti pomoć u pisanju projektnih predloga i prikupljanju sredstava putem različitih aktivnosti na lokalnom nivou.

U Srbiji je kroz ekspertsku pomoć u pisanju projekata generisano ukupno 226,790.62 EUR za realizaciju aktivnosti iz ROMACTED zajedničkih akcionih planova, i to u Nišu, Smederevu, Subotici i Zvezdari.

Podrška ciljnim grupama u svim fazama realizacije programa je ključni element ROMACTED-a. Proces se zaokružuje u četvrtom koraku kroz podršku u obezbeđivanju sredstava za sprovođenje zajedničkih akcionih planova.

AKT 16 Finansiranje akcija

Mnoge akcije dogovorene od strane opštinske radne grupe, koje su uvrštene u zajednički akcioni plan, će biti sprovedene uz pomoć lokalnih resursa. Međutim, neke (dugoročne) akcije i projekti, posebno oni uvršteni u lokalni razvojni plan opštine, će zahtevati spoljašnje finansiranje – iz centralnih ili EU IPA sredstava.

Nažalost, opštinama često nedostaju kapaciteti i znanje da pristupe EU sredstvima i da ih pravilno koriste. Pristupanje IPA sredstvima i njihovo korišćenje može biti složen izazov jer opština treba da:

- Bude svesna državne strategije za integraciju Roma;
- Bude informisana o pozivima za dostavu predloga koje obavljaju državne vlasti;
- Upare pozive sa akcijama uvrštenim u lokalni plan razvoja;
- Znaju kako primeniti sredstva;
- Ispune administrativne zahteve povezane sa finansiranjem;
- Biju sposobne da izvedu akcije za koje će eventualno dobiti sredstva.

Facilitator pomaže opštini da bude informisana o prilikama za finansiranje i u identifikovanju stručnjaka, ali facilitator također mora da informiše LAG o aktuelnim i očekivanim zahtevima/aplikacijama i njihovom sadržaju.

Evropski fondovi u regionu predstavljaju značajan izvor finansiranja projekata koji je odnose na Rome. U realizaciji ROMACTED zajedničkih akcionih planova, program je ostvario sinergiju sa Stalnom konferencijom gradova i opština (SKGO), u okviru programa „Podrška EU inkluziji Roma-Osnaživanje lokalnih zajednica za inkluziju Roma“ koji finansira Evropska unija. Na poziv SKGO da lokalne samouprave i organi jedinica lokalne samouprave dostave predloge projekta, ROMACTED je pružio ekspertstku pomoć u procesu pripreme projekata, a značajno je da su u pisanju učestvovali i predstavnici romske zajednice (članovi i članice LAG-ova, kao i zaposleni u lokalnim upravama.

AKT 17 Sprovođenje akcija

Sprovođenje akcija u kojima je LAG dala doprinos je značajan momenat u ROMACTED procesu.

Bitno je da opština:

- uz pomoć facilitatora nastavi da informiše LAG o sprovođenju akcija;
- uključi romsku zajednicu u sprovođenje akcija. Uključivanje romske zajednice može da znači njihovo pozivanje da posvete svoje vreme akciji, kao i informisanje o tome kako da se služe i koje koristi nose nove usluge koje im se nude, itd.

AKT 18 Monitoring i evaluacija sprovođenja akcija sa LAG-om

Jednom kada su akcije finansirane i pokrenute, bitno je pratiti i ocenjivati napredak njihovog sprovođenja. Time se pomaže opštinskoj upravi i LAG-u da identifikuju probleme u sprovođenju i da shodno tome naprave neophodne promene u delovanju.

Uključeno opštinsko odeljenje ili institucija i LAG treba da odluče za svaku pojedinačnu akciju šta će se pratiti i kako, ko će biti zadužen za prikupljanje informacije i ko će biti informisan.

Uključivanje LAG-a u sve ove aktivnosti daje mogućnost budućim korisnicima novih usluga da razumeju kako sprovedene akcije mogu da poboljšaju situaciju i naglašava direktno poboljšanje koja se dešava. Nadalje, uključivanje LAG-a može dovesti do veće odgovornosti romske zajednice i osećaja vlasništva nad procesom.

SPISAK PREDLOŽAKA:

T1 predložak: Protokol o saradnji

T2 predložak: Planiranje događaja

T3 predložak: Imenovanje koordinatora

T4 predložak: Mapa ključnih aktera

**T5 predložak: Formalizovanje članstva u
Institucionalnoj radnoj grupi**

T6 predložak: Istraživanje početnog stanja

T7 predložak: Procena kapaciteta opštine

T8 predložak: Procena potreba zajednice

Predlošci se mogu preuzeti na internet stranici ROMACTED-a pod „Resursi“:

<http://coe-romacted.org/resources>.

Internet stranici možete pristupiti skeniranjem QR koda sa vašim pametnim telefonom.

Naša stranica je prilagođena mobilnim telefonima.

Potrebna je aplikacija QR kod čitač kako bi se učitao QR kod.

Aplikaciju QR kod čitač možete preuzeti kroz e-prodavcu za mobilne aplikacije.

ROMACTED

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

SRP

Savet Evrope je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na evropskom kontinentu. Uključuje 47 država članica, od kojih su 26 članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, međunarodni ugovor kojem je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda sprovođenje Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Evropska unija je jedinstvena privredna i politička organizacija 28 demokratskih evropskih zemalja. Njeni ciljevi su mir, prosperitet i sloboda za njenih 500 miliona stanovnika. Da bi se to ostvarilo, zemlje Evropske unije uspostavile su tela za upravljanje Unijom i usvajanje njenih zakona. Glavna tela su Evropski parlament (koji predstavlja ljude Evrope), Veće Evropske unije (koje predstavlja državne vlade) i Evropska komisija (koja zastupa zajedničke EU interese)

<http://europa.eu>

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe